Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

СВОБОДА

Советски Союза Коммунистически парте Нохч-ГIагIгIай обкома,

Нохч-ГIагIгIай АССР Лаккехьарча Советаи Министрий Советаи орган

(«СВЕТ») Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР

Газет арадувл 1923 шера деноз ● ХХАЬРА, 2 май, 1973 шу. ● № 54 (5315). Мах 2 нап

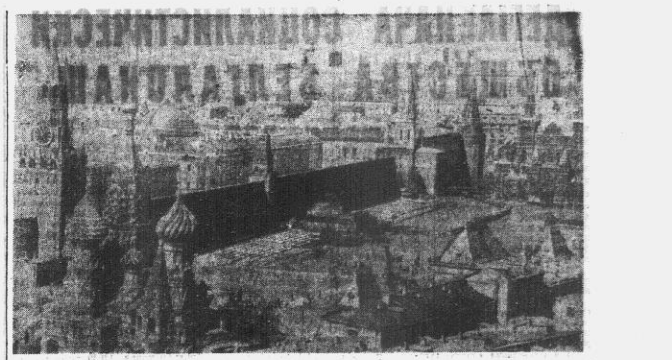

МОСКВА. Цlе майда. А. СТУЖИНЕИ, В. ЕГОРОВЕИ сурт. ТАСС фотохроника.

ЛЕНИНА БАЙРАККХА КIИАЛ—КЕРДАЧА КОТАЛОНАШКА

Цхьоалагlча мая Цlеча майда тlа хинна митинги демонстрации

Ховвача гIан болача бамцаьрча беелла, тоь санна цlе бос лепаш дера советски дахтан тlа бlастан, парлагатча къьаьсаш, доттагIаш, вошала цlей. Таханарча Цхьоалагlча мая Ди — дерригача мехкашкарча къьаьсаш вошалеи денаалеча цхьоагIонна дlабlастан цlей, къьаьсагаеи чаштвен цlей деззеи белгалдаккхаш дуьхьа.

ГIаьрчата къьаьсагаи «Юрта» машаря дуне хьадоллалеча денз дерригача кхаьчий ядеза хиннай. Вай, советски наха, де а доагIаш тоьхна ду къьаьсагаи мукъабоккхаш дуьхьа — Октябра денхина вай лаьттан тlа дlаболарна, хlинк 55 шера дуьхьал вай мехке дуьне гIаьчи денгIаи доагIаш къьаьсагаи машаря доттагIалеи байракх чоагIа деллеш хиларна дунчеденз. (Чоагlа тlоаран тоьх. «Урал» яхаш цlогlарг детт).

Новкъосташ! Шу шу дlадаьлина вай парте XXIV съезд хинначу тIехьаьгIа. Уж зар чекх чуьхьара вахаре санна, чIитта дуьне къьаьсашца къьаьсагаи шу санна. Шера планаш кхочачаттьъа па Iеш, тIехкхочашъхьа а ду тайпара бIаргаи пятилетка кхочашъхьа тIехкхочашъ яр дуьхьа чоагIа лардаш йохкера а долла хIама це гIерт бIаьллойн ахархойн, IидмахоI а культурна деятелаш а, вай мехкара берриге тIа къьаьсагаш пах.

Берриге вай мохк дIаллошъаш къьаьсагаша хьинаб яйдена кхиар къьаьсагаш къьаьсакхаш дан 21 апрелен тIинна Ленинаца коммунистически субботник. 132 чIаккхе ваи къаьнарча, машаря эьча къьаьсагаларгдолаш чел белх пах, арабаьлар зу дийнабаьлча къьаьсагаша ваьте. Иштта бантана, хьинаре, белгалца коммунистически хьисане бир болу. Нагахь санна юхедисача беттанга а ду тайпара хинар яйдена дуде, шекоа чIа езаш, вай мохк дегIабоалабера гIулакха уьх шера тIа къьаьсагаша эттазде декхарш тешначу кхоачашъхьагIо.

Хьинаре коммунистически къьаьсагаи — иъ вай мохк чоагIбера, вай къаьнаш хьакар тоаларга эттара пийсагIа дола инна бе. Из пулпа цхьана чоагIаца машара гIулакха уьх гIайлазь-докхка дакъа лапар я да.

Пхоъе сьеза хиннаъа гIулакха диккха тIамаш карагIалъяна вай парте къьаьяче плане хьтуъзаш социализма хоъшдеи цхоагIбера машар чоагIбера декхарш кхоачашъра дакъе. Уьх денношка хиннаъа парте Центральни Комитета Пленуъмо оттаъв дуьхьа дакъе вай бакъе бакха. Цига дадакъкар парте Центральни Комитета Пленуъмо. Цо Политбюрон гIадиллар КПСС XXIV съезде белгалбаь эрахьарча политикех инкъ. дIахо а лоагIаргIа па бзаьлташ, Пленуме новкъосташ Л. И. Брежнева чIаьа доклада тIакхоъеш цхьа выводаш лардеш а дуьщаш, чакхбоахкаш, машара Программа йиъзе кхоачашъар дуьхьа къоьсам доаттабаьлга, дунен хьакъашта юкъе дакъаттуъ болз хунцамаш кхы тахкарггдоъша гIулакх вашIехьдоъккхиъга.

...Кремлаьрчу куранташа деттача гургалий йоаъаш болз оаз, Цlе майда — Советий Мехка дог. Таханарча къаьстта хоза я иъ. чекх керттера майда. Символиъеш пинт болаш ца гIей зезаеи цо пийса дуьхьар. ГУМ-я хьалхашка цо шера оагIув дIаьлъяш зоаъа Маркса, Энгельса, Ленина поортаи гIазоаъка цlе кIаьа Кремлевски пен тIа — СССР пачхьалкхан герб, пхийтта союзни республика гербаш.

Цlе майда тьалйизза нах ба. Тоаплигетlа чекхъа гулбеннаб столицеча предприятеъкерен гIишлоаннакерен хьалхаттаъвш, социалистически къне — трибуънаеш, московски интеллигенче сийлахьа отгIда аиъкалаш. Наьъа муъгIаршта гIагIлоаъе дIахьежа — цlе байракхаш, транспаранташ.

Сийлахьа хьашшта лаьрхIа

ДЕГІАЕНАЧА СОЦИАЛИСТИЧЕСКИ ОБЩЕСТВА БЕЛГАЛОНАШ

30-ГІАЧА ШЕРАШКА БОКЪОНЦА КОТЬМЫНА ЯР СОЦИАЛИЗМ СССР-Е, ХІАЪТА МОЛЛАГІА ПРОГРЕССИВНИ ОБЩЕСТВЕНИ СТРОЙ А САНА, ХАДДАН-ЗА ДЕГІАУХАН А ЯР. ХІАНЗАРЧА ЦУН ХЬАЛА АНАЛИЗ А ЯЬ, КПСС XXIV СЪЕЗДО БАКЪДИР СССР-Е ДЕГІАЕНА СОЦИАЛИСТИЧЕСКИ ОБЩЕСТВО ХЬАЛЪЫНА ХЬЛАР. СЪЕЗДО ХЬАЛЪЕКЪАР СОЦИАЛИЗМ ДЕГІАХАЯР ДАЬКЪЕРЧА ЦУ ЭТАПА КЪРТТЕРА БАШХАЛОНАШ БЕЛГАЛАГІА ЙОЛА ОАГІОШ ИЗ КОММУНИЗМАГА ЯЛАРА НАМЪЫШ.

Малагіа белгалонаш я дегіасача социалистически обществен ойахкаяр?

Дегіаена социалистически общество — из общественни отношений нерга тайпа дац, социализм ше дегіаяра дакъера ций тайпара этап мара.

Из я социализма созленаш социальни пахара ерригача сферашка материально - технически, социально - экономически, социально - политически, идеологически — массе оагІорахьара хьелллаш йола общество.

Материально - технически дакъе дегіаена социалистически общество — белгалйоал социализма материально - технически база хьалъе ялархеи коммунизмага ялара, халла ирйоаца предпосылкаш хьаэркеи.

Бакъдар ааъча, кердача строя материально - технически база СССР-е керттерча дакъе хьхьыларча пятилетай шеранашка, дуненхьалара тІом болабалаше хьалъхагІа хьаяь яьнарар яр. Промышленни продукце объемага диллача ду хана а дукха тІехьяннарар Советски Союз революци ялалеха хиннача боарамал, хІаъта 1972 шера 14-гІа лахьбелар промышленни продукце боарам тІом хьле хьалхарча 1940 шерарчул.

Тахан советски промышленносто цхьан бетта хьаю бІарчача 1970 шера яьчул дукхагІа продукци. Цу лаара тІа хьанна дегіаенача социализма экономика, уях тайпара лоарХІамегІара белгалонаш а йолаш:

цхьа - далеь, халха вахара материальни хьал - торон культурни боарам наьха санна лаьхбелга Іалашдеш болча общественни производства боарамга кхачар;

цхьалгІа - далеь, халха бохама ерригача сферашка комплексион пропорциональной дегіакъор, из интенсивно дегіакъуьлларг долар;

кхоалгІа - далеь, йнама - техническ революци шерра дІайолаяр, экономикана кулгаеле ІнІман лардаш цхьабеллаяр, цуьнга карастдаьнарашт социалистически системагІа бохаьам делабара совленашца органически дуьзар.

Наха ваьна материальни духовни ІЗнамашца бизнагІа кхоачам белга — из да социализме общественни производства керттера лерйІца. Цу проблема керттера чуловшам, цхьаболчарна хеттача тайпара, буржуазни стандарташ хьэмарар а ца латташ, общественна эпараш, социализм Іалъыаре гуманни маІзнга хьежжа, царна гарга нийса вІаштІехьа а дехьа пІонттадерах латт.

Дуьхьяе гІулакхашка диллача умахьлена дола, коммунистически цивилизацеи революционни идеалашта мутІахьа дола ноахалаш хьалхеларр — цуьнга тІаеррзо КПСС-о советски общество. Партте XXIV съездо советски халкъа хьал-торо яйяра оттаъл царна программа чакъъяккхаро хьаэлл эцарашт тІа-тІа дукхагІа муьлш йола саг юкъметтиге латташ йола керда общественна строй хиларах тарра социализмах возйкаш йола санна оагІош.

Уьх петалетке болллойн «ГІулакхера наьъен алапи юкъера лаьрхІача 20—22 процент лакхлуртіе, колхозкоя кхъьъегамах тела мах — 30—35 процент. 40 процент йокхгаІа хурьга общественни фонди дай объем (общественни потребление фондаш — кхъьъегамах телача маьъа фондаш совгІа социалистически общества членашта эпаранш царна кхочуьм бара хьожжаьъ кхъьамаи дохада дакъа).

Социально - экономически дакъе социалистически общество дегіаяра хІамахара этап белгалйоал социалистически доалаъе юкъара ерзаяра боарам дерригача хьалъа юкъара доалаъеллу пунна ужъе доаІа дакъа дохаде хьоаІгІа. Дерригача хиннай совлозаш, ДІалуьра дерригача дайтташка диллача совхозаш (105,7 миллион гектар) колхозашца (96,9 миллион гектар) пайбеъенаш. СССР-ера колхозаш вІашагІа а летташ йокхкий ярах 1940 шера 236,9 эзар хиннача мегте 1972 шера 32,3 эзар мара ца юсаш кІезьйсенаш. Из бакъен долаш общественно - экономически отношеней, производствен кхъьъегамех средствах юкъера ерзаяра толашагІа йола этап дІайолленнай, дерригача халъхъа юкъарен колхозно - кооперативни доалаъен формаш вІашагІа йолаяра процесс сихъьяла, городи юрти дІаэхо цхьатара хулга Іалашдаьд.

Цхьаъгіа дегіаенай орригача Союза юкъара экономика — бІарчча хьайІача беррига мекен къаъст-къаъста хьайІача хІара республикан тІулакха бІарчача цхьан начальникхІара планагІа дегіаяхаш йола вІашагІьоъзаена комплекс.

Дилкалаэхь тувцалу производства технологически лардаш, бохама доалаъара, кхъьъегамах чуйолаамеи маІанен формаш а методаш а, хІаъта цаь дІайоаяхь хъьъкъаІцеи низацеи хьечача къьна юкъера юкъ.

Социально - политически дакъе дегіаена социалистически общество белгалйоал общества социальни достам дукхагІа цхьан тайпара берзарца, эгтара хьалъхера аргІанна дукхкача къамил цаІ йолуе социалистически начъчхьалхеи доэзонеел чуъьа къаъмеша народностаи дІахо гарга дамкарца, хІъаъта из бакъен долаш хьа я хинна тІоагІьчиял ньхьа керда исторически общность — советски халкъ.

Ньхьа керда исторически общность СССР-е хьэхинний продукцеи средствайн доминантые общественни хилара, эксплуататорски классеш дІаяхара, экономически, социально-политически, культурни вахар, боахлой класса коммунистически идеаш — хьалъеатгенеи йолаш марксистско - ленински идеологи цаІ хІара царна тІа.

Мижка промышленность дегіаярах боахлой класе дукхагІа хинний. 1972 шера мехка бахача нахах 59,9 процент боахлой бар. Цу шера колхозни ахархой кооперированни кустараши 19,3 процент бар, бахача нахах вон юседнса дакъа — тІулакхераш нахи интеллигенции. (1939 шера мехка бохача нахах ахаяел кІезйига совгІа бан

Продукце дикал бахьан долаш

Паччахьалкеп дикала Знак ешача советски промышленосто пди эзар совгIа изделена юкъе ц1 Лондон — Сидней, Лондон — Мехико, Европа Турс дуне3 хьакъаста юкъарча автомарафонашка бежка толам баьккха в довзол деъьарча дикагIойча фирмо ший кежамо йолчу «Ягуар» комфобилий моделашта юкье тохкам бега эр-на дика ъьтуъь бьаьча а йола «Москвич-412» ях легковой автомобилин.

Паччахьалкеп комисс дикала Знак ешача тигалаш «Москвича чура комфортен гIуллакх эара ссгIамаш кхьдола кхоачашбоьвраш бьаьча долаш. Москвичан автомобилин завода машина дозэ-ш1 дезьа гептара хьежа могашо йоаллацеъка а, цу тайпара яь, эз решени дикала дешаъта советски паччахьалкеп политика мажIараш я.

ГIуллакх шиитад ъьача, дикалаш жун йола паччахьалкеп Знак — из массажарын санна йола товарни марка а е стандартанка хьежка хилара тешаш я дан. Из-да, неделе дикала хьалхара бехкатохкам паччахьалкеп шийна дIатIаэаш хилар.

Дикала знак еначул тIехьарIа дезь дIа паччахьалкеп этапаш я дале дIаоот аттестованни продукцин юхьханца из арахIйарча предприятена а цул тIехьарIа ерригача дай-мехка промышленносто а.

1971 шера из знак елар США-рчен Англерчи дикагIойча машинашца янйейча полигонни тохкамех дика чакхъьаъьена американскарел шоссе-кхосса кIезигаэаш йолаелла дикагIойча хьалхара бехкатохкам паччахьалкеп шийна дIатIаэаш хилар.

Дикала знак еначул тIехьарIа дезь дIа паччахьалкеп этапаш я дале дIаоот аттестованни продукцин юхьханца из арахIйарча предприятена а цул тIехьарIа ерригача дай-мехка промышленносто а.

1971 шера из знак елар США-рчен Англерчи дикагIойча машинашца янйейча полигонни тохкамех дика чакхъьаъьена американскарел шоссе-кхосса кIезигаэаш йолаелла дикагIойча хьалхара бехкатохкам паччахьалкеп шийна дIатIаэаш хилар.

Тахан доаххе дикала 100 совгIа паччахьалкеп я СССР торговни партнераш йолаш. Советски экспорта юкъе тIа-тIа доккхагIа дезьа лоаш машинаша, оборудование, транспортна средстваша, аппараташа, приборааша. Дунен рынке чж тIа-тIа духхагIа хотташ хилар я дикала еш йоле шийтта пайпара аттестаци я.

50 мехко, цу дакъъе Англе, Франце, Бельге, Итале кIю Мински заводо ю МТЗ-50/52 яхь трактораш, довзол дезьарна 18 паччахьалкеп болх беш я Лейпцигски ярмарке Дошо медаль ешаш Таллиннера экспозиторашца. Конзоношки комбинатера ерригача тIетIан кьаьхьт дикала дидалча кандаски, фински, шведски фирмаш продукцеи тIеъ да. Алъъа цхьан республика — Литовски ССР — 125 совгIча предприяте экспорте кхуьльит кхо бIаь цIи йола индолеш.

Советски промышленносто тIетIа духхагIа ерагаш дикала паччахьалкеп дерзаоа дезьарча дикагIойча фирмай изделлеи эшаагIа йоаца е царел тIеъ дола продукци. Эзарап тайпара доаца советски паччахьалкеп, цхьа паччахьалкеехий продукцеца толаме къурс дуне3 пикье. Царна юкье а Ленинан гидравлически турбинаш, надежностьашца телпаторашца, экзаеташ а сасьтаъ механизмаш а. Iалъьамат дукъе кIедаш ду станокаш, авиационни техника, хуьсан кIайбоь кIезигаш.

Из дерриге а СССР-е дикала доаа деш комплексни паччахьалкеп система хиларех ъьхьняна кIеъе да. Цун доаа1 кIезигаэ эостанех ц1 — стандартизаци, юкъъоь, доакъошта юкъера. Дуне3 хьалхарча юкъера. 1971— 1975 шераша СССР кIезъе боркхи дегIабболабара пе ше шера плана тIа къьсьта раздел я «Продукце доархIаиегIарча тайпанаша паччахьалкеп стандартизаци юкъ яхаш. Цунга хьежка аллха цхьан 1973 шера кийчъ. ерриа 13 эзар совгIа стандарти технически условии, дуне3ерча хIанна IIдалекарантIа кхоачашбеш йоаца эзар стандарт.

Система шоллагIа элемент — кIад категоригIа дикала паччахьалкеп аттестаци чIр: дикагIойча — дуне3 образеций боараме е царел тIеъ, хьалхарочIа—мехка техничекэи прогресо дIадоъаъраша маъIара. Сайдов Георгие, сов хIара производствера хIIдаэ-кIа ена эъе изделешта оттаеш йола шоллагIа категори.

Аххъа уъе шера лаххера категори (дикал Знак) оттайта мехка предприятена дIаэулургIа 2400 гаррга цIи йола изделеш — машинашкарен химически продукцегарен яьина кога тIеракет ме. белгера кхачалла.

Ший шерра яьжа моттигерча органий — продукце дикалан из стандарташка хьежка хилийтараш паччахьалкеп тIаьъьожкеч лоаттабеча лабораторой сеть в долаш йолча паччахьалкеп стандартий комитета бокъо я эсала продукци дIа цо йолчу бIаьъьа сотпе а цунна реадизаци эара санки оттае а.

Госстандарта органаша пайда эи цу бокъонах.

Дикала доалъеча паччахьалкеп система шийна духхара дукха кхыйола элементаш а — тохкама бахьай шеррача фронтагара централизованни планировагера кхачашка. Цгъа мехка довлаеррера эъ. 1973 шера 4 процент лаккъера советски металлурге ший производства объем, хIаъта планера тъежка дезьа. Цгъа дIатIаэаш кампаталожденеен 22 процент ауъкхагIа хургъа. Цу ахъаь дохкхагIдола дакъа металл дикагIа хIинйерча Зоврйика бIарахьежар Темасолта.

Продукце дикала проблемаш даим эай мехка партийнин паччахьалкеняни органий геркама юкъъоттинг дагташ хьаа еъа. Продукце дикал дикка лаккъер, КПСС XXIV съезде чIы доккхагIа тIа Л. И. Брежнева белгал чIагIдарна, производства эффективность лаккъера бечаа бахьа кеэттерча достамех цаI ба. Продукци дикеи тIекдикеи кхинйтар дуъьа доаттабу къоьмен бокъонах цIа керригача хIинйтар юкъара я хIинна IIбабата дезаш бе.

Борис МАРТЫНОВ,
экономически IIилмай кандидат.

(АПН).

ЮРТАШКАРЧА ЭЛЕКТРИКИЙ ЯХЬ

Энергосистеманка хуъча аварешцен чевнашцен къоьвсан лоаттабара «Главэнерго» оттаьча организационно - техницески мероприятей планага ъьежка цхьадола гIуллакхаш чакхдьалхад «Грозэнерго» РЭУ Малхбузехьарчен Малхбоалехьарчен электрически сеташа.

1972 шера 17 ноябре денз Малхбузехьарча электрически сеташа Йоккхача АтагIенна юкъерча «Предгорная» эхача подстанцерча дешара - тренировочни полигоне яхь йоаллацьяр «Малхбузехьарча электрически сеташа дикагIдола электромонтер - линейщикн» яха цIи яккхара.

Уъе денношца жоре яхьа итоггаш а яь, цига дакъа лъьцараша призовой моттигаш хьожьаьй: Климович Владимир Федоровича — Грозненски РЭС электромонтера — хьалхара моттиг; Буката Виктор Павлоича — Грозненски РЭС электромонтера — шоллагIа моттиг; Жуков Анатолий Васильевича — Сунженски РЭС электромонтера — кхоалгIа моттиг. Парна ахъаньа совгIаташ денна1.

Иштта «Предгорная» эхача подстанцерча дешара - трениропочни полигоне 1972 шера 23 ноябре денз «Малхбоалехьарча электрически сетий дикагIойча электромонтер - линейщик» яха яхьаш лелайир Малхбоалехьарча электрически сеташа а.

Яьъа условеш кхоачашъьчуъ тIеъьаргIа жиире призовой моттигаш хьожьайир дикагIойча толам баьккхача электромонтерашца. Парех Сергеан Геннадий Николаевича—Гудермески РЭС электромонтера—хьалхара моттиг; 1) Яворский Владимир Григорьевича — Наурски РЭС электромонтера, 2) Мударов Матадева — Шаьларча РЭС электромонтера—шоллагIа моттиг; 1) Ильин Борис Матвеевича —Наурски РЭС электромонтера, 2) Тайсумов Ахмед Махмудовича — Шаьларча РЭС электромонтера кхоалгIа моттиг.

Яьъе котбаьлиннараита призовой цIе ленташи деза совгIатаиш делар.

Хlанз хьаIIазатгад «Грозэнерго» РЭУ гIолла дикагIойча электромонтера» яха цIи яккхар дуъьа яъь йоллаю ди.

1973 шера 24 апреле «Предгорная» яхача подстанцерча дешара - трениропочни полигоне баьккхар Малхбузехьарчен Малхбоалехьарчен электрически сетташкара яъье дакъа лоацараш, бIаьрг тоха бIагIараш.

Гуйрийна 10 сахьат даьъча дIайоллелар яхь. Яъье дакъа лоацара дIаране истола хьагIа а вай билет хьаэц болх практически кхеачашбара. Яъьа условеш ка диллача цига дакъа лоацача дIаране кхерамалех техникаи мероприятеш кхоачаш а ей ВЛ-10 кв. е ВЛ-04 кв. практически болх кхоачашбе беза. Цига дакъа лоацаш мел хиннараша кхоачашбир практически болх. Цул тIехьарIа яъьа шоллагIа этап дIайоллелу. Яъье дакъа лоацача хIаране тенретически кхо хаттар тIедатта билет хьа з ийне, царна жоп ду жоре багIараита хьалхашка.

Яъье дакъа лоацараш массава а хаттараита жоп деина бьаьнача чул тIехьарIа котбаьлинараита призовой моттигаш а «Грозэнерго» РЭУ а электростанцейн электротехнически промышленносто боьлхой профсоюза Нохч - ПагIгIай обкома грамота а яъь лаьрхIар жоре. Масала, хьалхара моттиг хьожайир Климович Владимир Федоровича — Малхбузехьарча электрически сетий Грозненски РЭС электромонтера; шоллагIа моттиг — Ильин Борис Матвеевича — Малхбоалехьарча электрически сетий Наурски РЭС электромонтера; кхоалгIа моттиг — Полюхов Андрей Михайлович — Малхбоалехьарча электрически сетий Гудермески РЭС электромонтера; йиъьагIа моттиг — Буката Виктор Павлович — Малхбузехьарча электрически сетий Грозненски РЭС электромонтера.

Яъьаш чакхъьъьинначуъ тIехьарIа жиире председателна — «Грозэнерго» РЭУ электрически сетий служба начальника нов. Деркач Василий Ивановича яъье дакъа мел лаьцараша баркал аьлар, котбаьлинараита Сийлен грамоташ елар, аччан совгIаташ къайкхадир.

Юхьера а, са белгалдаккха бе3ам ба «Предгорные» подстанцера дешара - трениропочни полигон дика кийчъь хинна хидар. Из кийчъьча дакъа лаьцар Шаьла РЭС начальника нов. С. А. Изергова, Предгорнески эксплуатационни участка начальника нов. К. А. Ахмадова а цу участка ергача коллективо а.

В. ПЕТРОВ,
«Грозэнерго» РЭУ юрташна электрификаци яра группа кулгалхо.

Челябински областа Сосновски района «Россия» яхача совхозо паччахьалкеняна продукци дIалара производственни заданеш толаме кхоачашбо, шура дукхагIа луча цIенача оъу дола Iул вIашагIотара тIаберзабаь бокха селекционни болх бу.

Ухх массехк шера дукха болх беш лаьт племенной фук болча совхозерча беттача 1000 Iаттача. Хьалхарча квартале селекционни группаи болча хIара Iаттв 1030 килограмм шура еинай. Дикагlойча доакха Соколова Клавдия Михайловнас квартале хIара Iаттагара 2063 килограмм шура яьккхай. Из области эгIара дукхагIа яьккха я.

Соколовас лелабеча 5 Iатта юкъе ший тайпара Волга яхаш цхьа етт ба 1968 шера баь. Ваьшх фу да цун дар — Iаьржабоярха. Духхьашца бекъача хана 6000 килограмм шура елар Волгера, шозлагIа бедцача — 9540 килограмм. 1973 шера бетка, кхозлагIа бетта белабенна Волга вIалла дага доацар даьд. Ер шу хьалхадолча дена апрель бутт юкъе баххаша йолча хана 7 тонн гаррга шура яьккхай Волгагара! Хьаъта февраль бетта тIехьарIа итт денах иъьын дийнах 77 килограмм шура яьккхар цу Iаттагара.

Боахама директора социалистически къаьъгара Турпала Яков Моисеевич Бойченкос — образованегIа зоотехника а тIоаргIагIа — Iилман лорда тIа бахъьъь Волга бетта гIаран оттаьйй из бетган йоаккхача сурнгача хинна. Графикара дилача, уъе шера 15 тонн сингIа шура яла еаш куз Волга. Из дунен рекорда гаррга кхоачашлатт.

Рекордага кхача гIерташ даш гIуллакх. Цхьабакъда, цо къьлъьх, духхьа шура телача фук долча доаханн вIашагIотда гIерташ духхьача шерашка тIедийрзза къаьлий гача мел фу дугургда.

СУРГА ТИ: Волга хIара Iаттага Iаьжаш ба доярка К. М. Соколовай Я. М. Бойченкоин.

Б. КЛИПИНИЦЕРА сурт.

ТАСС фотохроникс.

А. БОКОВ

МОАСТАГIЧУН ЮХЬ

«ЦIИЙЕННА САЙРЕ» ЯХАЧА РОМАНА ТIАЬРА ДАКЪА

— ДаэтгIа Тимасолта хьа, цхьа йист а лаьца кIеи воалл-ьх хьо кхолло! — яхаш, Зоврйик, ах оаз эраузар кладовойра. Iочу, отта а е хьалеттача а ян цун кIей хIинз. Iо а яьккха стола тIа уллу.

— Аз цхьа йист даьлъьале, вож йист-м Iа а лолхаш ужуч, — ве-даьелар Тимасолта, тIо иокъ-тIоолла хьаьккача ворда мо «гур-гур-гур», аьнна, воаш а кхуч.

— Сога-м фу кхоачар. Задане1 тIех Iа дIанъуленна чIи квитанци са кисе дахьаш, хьа кисе дохьаш.

— ХIа-а, хIанз из дIахоезьк-м аккар багенаш цхьанна а хIамо мича совпорра.

— Аъ-м бегаш бу, ма кхера-лахь.

— Таханн хьажжIаш юкъъера со-хьавоагIаш, Iохьайша багIача хотторзаш душ хилараш. Чуъйна латта а аййа фу кхоачаргар? КIих кхьаьар кхоачаргда, — йоах цхьаьккане. — Балалай са къ-ни, турдлаьнг, хьаэ1 а кхе-чанар хIайх. Сона хазийта гIерташ санна чIоаттIа дуьи хьона кхо а. «Iа а даьла а гешт де Хьамна, из волдаш мо дагIо. — йоах тIаьъь кхо. — «Даьлъьаьла дьлъера гешт дехь дезаш кхиъош дьъ ма ва-ханнар ма-м уъе дуъьен чуъ». Иштта хабарашца дуьи1 ма-ллаца. Малгlар а дуьи1 а хуъьа-хургда-кх цхьаъца. Атта дийг тIаккха, хьажкIаш чуъца? «Давай, давай, — йоах райконан райисполкомен — Йоалахой чуъйна бовкъа-йоах. Сона хаций уж чуъйна бовла боахкилга. Iа дуъьача квитанцеи вала мегаш да гIуллакх хIанз мо балхан лелеб. Баьккъар аьлча, Чъьагlий Жабраил мара са оагIув хьаллаца саг-м ваш районе.

— Тоъьарца. Начальник милицен хьаллаъца оагIув тешаме да аьнна кет сона.

— Э-э Зоврйик...

— Цкъа вай Аьккий-Юрта дол-хача хана из хьайна дийнар дагадогаIий хьона? Сибарегlа сайна посылка тIехьвена айса фу дар?

Ах думни ас доъьаьлъ дуъьи IIаделлар нарядчика. Яла IIаминл дойлаш ва хьо-м. Шорrта.

Ший дийста бIаргаш а гIолаьв, йоккхача кургаш ерсташ бог Iуъ-даш ваrIаш цъьа юкъ яьккхар Тимасолтас. Тlаккха кулг гон тIа Iогlа а теха аьлар:

— Хьуъьаре дийгlача кIоннар Iурра дезь сарралла болх ца би-ча де хIама доахама-м аз а отторгба...

— Малаш? Райкомерен райпс-полкомерен барашш?

— А, кол-хоз-хой, яхараш.

Велакъъаар Зоврйик, бордаш гептаар дитъьаьлеш, мекха дуъьыг къьлъьоалуш.

— Ай, ва Тимасолта, хьо-м Хьамидал а саготагIа ма хьуъьий уъе колхоза кургаш ерсташ бог Iуъ-ваийга кхалъьелъьа-м ер ехаа ба-кхъьха хеташ ма варий хьо.

Садош дастар Тимасолтас, ший бIаьнга беза ворта.

— Ай мичара Зоврйик... Лоам чура Iодоагlа Тирк лоам чу юха хъьалдерзаргIий? ДерзаргIаш. Иштта тешаш ма варгIа ер Iо-харг иа хIинара-м. Цунга дог па-з доахаш...

— Йоаккхалур хьаннхха ала воалий хьо1 — Яьст иа хуъьаш яIIрениа Зоврйика бIарахьежар Тимасолта.

— Из бакъ да дъь, — тIатехар Зоврйика. Цъьа кIех, хьаккар цо корта чу а белла вагIаш, лоам хIаман кIоарота уйла еш санна. Иштта вагIачар хьал а ца хьажаш аьлар.

— Тимасолта, со-м дика юстарабаьккхан Iа доллача хIаманна.

— Мишта?

— Шабза-Гирега дитаьларе бакъъьа хинназр ер кладовой а.

— ХIана?

— Ай хош дан ер-м. Маьъха бухвика, даьтта баккиг, дулха кийла... Гlаьхъ Шабза-Гире мотт-тиг яр.

— Тlаккха мича хьоргва аз хьо? Хьатта вахийта аз хьо? Исраил уъхаза хьа а вайта?

— Тlаьвлала ма хIлийтад со, Тимасолта. Дезаш сона из. Сона товр де къе воалле, тараз уъза вахийта. Хьакимал со эшаш эш.

— Мегlвз. Хьожаргда со.

— Председатель хьожо вIаш-тIехьардоацаш хIама-м эий хьоГ колхозе.

— Иштта дар из да-м, — аьнна, гIеттар Тимасолта. — Уйла е еза цу деша. Сиха даза-кий фордах кхийттаъа.

Низткъе велакъъена мехка-дуъьит хьалъьаьр Зоврйик. Зуъо бIаргаш хьаллаккар по Тимарсоратагахьа.

— ХьажжIаш чуъйна а Iаьъьа-ла iIаенна а ъьаьъь — ер уъза воала пу таргаа тIа? Хий-м фор-дах кхетаила е ма кхетадда — цуи ца бала бац.

Зоврйика Iотlаьжжар Тимар-солта.

— Цун са бала бан, Тимасол-та. — аьлар Зоврйика пIаьхха а. Цкъа хьаллайбелар цуи корта, тIеъьаьх хоза а Iочулалбелар.

«Бала даьра ба Iа сога бахьар, — йоахар Тимарсолтас ше-шийца, Зоврйика Iотlа а яьжжаш Кладовой дугурь аьларий ерога? Дiеларгlа? Елар. Тlаккха кIех фу эш хьона? Ерриг а колхоз дIаь-м яла Iа. А, колхоз сона сайга ма, хьонах».

Цу шийг уйлашца арававлар Тимарсолта, Зоврйикага дикеи вок кIы йист да хулаш. МассагI дар цун уйла е, тIаийга е ехаш. Зоврйика, шийна товр хIичча, кIы мел долучун бала бац, хIъьта Тимарсолтий шортта да уйла е, дуккха а да цунна дагадоаъ-ча. Гуйран гIуллакх миштта дел хьажа веза, хьажжIаш уу мишта эш, заготзорно да мишта хьо хьа-жа веза.

Садош дастар Тимарсолта хьажжIий кхаъка кхаьчача. Нашъа Зинеткъе латтар бригадир Моалн, хьашшка бийнаш а гIор-тадаь хьажжIий кхаъка дIатIа а вийраз.

— Моалн, лата кийчвена латт хьо? — хьаттар Тимарсолтас.

— Воллаелlи укъаза латтача-м кхаъкан. Оасар дIа хIарадеш шиний кхай тIе деш мо, дика а цIена а. КIа хьокхача я чуъца а лерттIа балхаш дир. Баге йоат-тIо ца еъаш, цIаьнга-м еъа хIинй йиш а хьлай ахъарга цIорIа хьийнха, хулаш пайда а бан.

— Хьатта дIакхаьъа да вела-дуъьмолаш хIама а дан, — тIатех-хар Тимарсолтас.

— Хургдий из, хIанз мо болх бой?

Шозшта цIа-м ъьо хIаране, — аьлар Тимарсолтас.

— Фу дергда... — аьнна, куъ-гаш дIа-са дахийтар Моале, — ме-сса елла цхьа-ши хьажжIа... Пхьор — марта дза эа дезий, цIагIа бе-раш а ма дий.

— Цудухьа хьа аз а, вай, къо-нах, цIагIа бераш доландаь, пхьор-марта дза дезандаь. Сихха-ла чуъйна а, еза хьажжIаш Тlаккха хургъа пьъора а, мар-танна а, дъь докхъа а!

— Тешаш нах, кIех фу кхьаъар вайга йоаг1 йиъьа-м мара хьаж-кIаш а кхоачарбаь.

— Йоах яь Iа? — къамаргаш Iайдача мо тIадьлъьар Тимар-соатлий бIаргаш. Гlоара тIаъхIара Тимасолтас пъьарса голя кIал а йолаш дIатарахьа а ваьъна-ha йиш лекъар.

Малхал хозагI вай колхоз я, Беттал хозагI вай колхоз я... Вела з венна хьаттар:

— Еций, хIай Моалн?

— Балхан лерттIа дIаделлачу хIинй-м я.

— ХIама тайна а я, хIай?

Вай кладовойра хьаоохаш ху-дар IIбабз-Гире доаха из нидк. Хlанз хазаъ. Хозий?

— Дутаргдан аз йоах по.

— Хьанна? Сонен?

Балалаш эзар Моалн. Ший мо-рача тIоарска тишш фуражка Iо а чьъхха кертах кулг хьекхар. Хlаьтта чубиза баьннача мазло юхедита дир доагаш санна хетар цун керача керта тIа.

Тимасолта велавенна, «гур-гур-гур» аьнна векавелар.

— Дъьалхьъь фу дергдар сона цо? Де велча а? Бешка! Коартой-лий гаьи!

Велаш цъьа юкъ яьккхар Тимарсолтас, геттар лаьтта дегIаьа водаш Iо а вижа. Човнаш цIаьна мо вегтагора из. Тlаккха уъе а хайна Моалеча бIарахьежар.

— Ваъах ва Моалн, активистах ма тара ва зьо. Тхьоъра, колхозаш яхкалъьа юрта лелаш хулар-ах уж. Поарока фуражкаш а йолаш, алатшита чуъьежаш.

Активистаи-м хIанз а ба.

— Цаг вар. Товсе вой, Мурад. Из а-ъьлъьаь. Активист хиннавчу, вараг-народа хиннаа. — Вела а венна корта оагабир Тимарсолтас. — Цудухьа яьхад из ъьай дожда дз ма згиде.

— Вижа, из Хьамна... цо вийна хилар ма? — хьаттар Моалс эк-кихйта.

Юхь тIара хуппавелар Тимар-соата. Мизо цIаьнгъьа сенна дIаделлар велакъъар. Моалн, Тимасолтас экз делларга а къе-жаш, ше-шийца аьлар:

— Иштта денгара чу-м воала-вергарий — яхеIа.

— Воллаелаш ба, — аьлар цо. — Из велча а? Бешка! Коартой-лий гаьи!

— Из шийга хIама а, — аьнна, Моалн Io а вижа. Човнаш цIаьна мо вегтагора из. Тlаккха уъе а хайна Моалеча бIарахьежар.

— Ваъах ва Моалн, активистах ма тара ва зьо. Тхьоъра, колхозаш яхкалъьа юрта лелаш хулар-ах уж. Поарока фуражкаш а йолаш, алатшита чуъьежаш.

Активистаи-м хIанз а ба.

— Цаг вар. Товсе вой, Мурад. Из а-ъьлъьаь. Активист хиннавчу, вараг-народа хиннаа. — Вела а венна корта оагабир Тимарсолтас. — Цудухьа яьхад из ъьай дожда дз ма згиде.

— Вижа, из Хьамна... цо вийна хилар ма? — хьаттар Моалс эк-кихйта.

Юхь тIара хуппавелар Тимар-соата. Мизо цIаьнгъьа сенна дIаделлар велакъъар. Моалн, Тимасолтас экз делларга а къе-жаш, ше-шийца аьлар:

— Иштта денгара чу-м воала-вергарий — яхеIа.

— Из мара деший цуи! — шийг дийста бIаргаш Моалегалъьа дIа-хьожадир Тимарсолтас. — Хьа-ч, иштта дий хьона, бежа тIехьа гIокказ мо дIаделлийга мара кхы гунаъь мичад. Хlанз ший шинне дагIаш дергдира дIа ца делар хIа-над мотт хьона? Чуъ питтам ба хьона из. Цун яргIатIан.

— Бокъъала а!

«Бокъъала из. Вижа хьона-м-сайна Iайха фу йиай а мичча хов.

— Сайна цо иъьакхха хIама оа-лаш ца хезаьлаь яь аз-м. Нахх хезад, Моалн.

— Нахх гучадоаккх, — тIатех-хар Моалс. — Фуннаг! а. Цъьак-кха IIама кхайалаьлъьан.

БIаргаро дIахьежар Тимарсол-та Моалегахьа, тIаккха шийна хьалъьаьккха даьлъьа Iолехьар цо цIаьъьа хетарбаька ши бIарг. Лер-гашка говра баргий тата дева сан-на уйлаш, тIаккха шийна дийна гIа дагадеро: Шин топ тIа а хье-жаеш Хьамна латташ санна. шинна а бе — шиъ топ.

Моалс уйлаех юкъаrIаьккхар из.

Хьажжа бахьан долаш нахч цунна мел доаха сардамаш-м тоъьарга. Духхьа вехар Хьамна нахх. Из волча хана шортта илат а лора Iоаг, бока бе дог а доа-гIар, хьай кхай тIа мо, — йоахар Моалс. Тимарсолтас йист а ца иъьаш бIаргаш кхъарзаяр цун-галъьа.

— Га-м цо-шоай кхай тIа мо говра ераш, — аьнар Моалс, нах-къатгахьа дIа а хьежа. — Да ре-ларгалоалу Хьамна къа ша да ду март.

Тимасолта а дIаьъьаьр нахь-къагахьа.

Шишша-кхокхца цIьана бьаьна кханачь а юкъ-юкъе чаIанах а боагIар нахьъа бIоахалла.

— Уж хIама гов-м ховрда вай-на, хьатIанкъачийта Iа, — нах дикагIа го воаллаш санна бIаг-ганогIараш тоIадир Тимарсол-тас — Моалн, хьабоалеел са говр, — аьнар цо.

— Из шийга дIавахьа воалл мотташ гIадвахьа, сиха говр къа-тIайоалайир Моалс, калай дIа-кхийна дийга а лаьца, хьалIIахай-тар цо Тимасолта. Вакъъа, вож хьалIIахайнначуъ латтийсар:

ХьатIанкъачар боллIол юхьир.

— Подряд, — аьнна, Моалена бIара а хьежа шолапкъж доста-бир Тимарсолтас. — Цхьа бутт на буташ, са дан нанен уж да-лелкъь а.

Iолаш а дъьяна ши сесаг юха-сонайир Моалс.

— Хьаюстардоала, уъязаъьа, баь тIа, — аьнар цо, шортгIа, банашка лоаррIа ца неш.

— Фу ду Iа тхох, халхадаха-м валлаш лъь тхо, — аьнна кхаьъна-на а хьалтара хьаттар лоахча гIийлача сесаг а. Умат-Гире сесаг яр из. Наха цкъаза тамаш а йора лакхача, тенначу Умат-Гире шит-та лоха сесаг йолаяраш.

— Шозшара хьажжIаш Iоаххха ца йIе баь тIа, — аьнар Моалс вIаьдача оазаца.

— Хlана? Уъх оаза хьоч-ча нихьи шин хьажжIах кхайдуъьг колхоз хIий?

— Кхайдуъьен. Хlаъта я... ахъа йиш из йоах.

— Моалн, хьажта хIама ши хьо-цар-на?

— Тlаккха? Фух тхона хьоюста-лолча? Хьо я на я?

— Оаш колхоза хьажжIаш дъь, шиъна хьоастагу шоайа? — аьнар Тимарсолта.

— Кхы мала кхъал дъь яъь оаха еран? Iодиврзачера хьап ца йорадир сайгара ма хьалалй тхо...

— Тера-да. Иштта оаш кхаьъъа-гарен-м еран чуъйна яьнна ма хурьъерий. Эгlарга колхоза яраш мо. Цер четкаш цIа а кхаьъъа-ча.

Моалн сатийна латтар, хIанз ше ма дуъьий ухъо, яхаш наг — нагахьа Тимарсолтийтахьа дIа а хьожаш.

— Эгlарга колфоз! — аьнар Умат-Гире сесаго. — Эгlар кол-фоз Iа хIама юкъ? Царга-м кIа да хIара дагIа. Цар-м чIаьъьа-ган цуъ Хьоштача-секлал а ца яьнна гIерт.

— Хlа, санна хIанз хьай кхана. Мар а вар хьа шийна тIадоаъар дуъьий.

Са мара ца даьр гIолла шоах массанех а.

— Моалн, фу деш лаьт хьо?

— Из дата гардамаш. Из-м хьалеларга, цо дах хIама деце. ДIаюстара а дъьле хьажжIаш Iоаххха. — БIасамашш йир Моа-ле истанна. «ТlехьагIа, ер вонда-ган хIанз хьоръьа оаш» — аьа гIерт-тар из.

Шин сесаго дIаюстара а йыла шоашкара хьажжIаш Iохьлхар. Цхьанна-ка, тишача, пикарах уъя-тача тускар. уу кхо-йиъь хьъж-кIа яр, вожкханна-да хIама да-лъьа-ш кхай тIа бенначуъ тIоррмата чу шоах кад — хиллаи фуалъьыша хьажжIаш яр.

— Хьа хIама доаллий шуъ тхо-га? — аьнар цхьанне, цъьа во Тимарсолтана бIара а яьжжа.

— Хьайда, фуала - а ца неш-ша! Сарралла иштта фуала а йоахаш дагIа шо-м. Цудухьа латт бал-хаш, да воанаш-санна.

Из цо ъьа-ча, дIагIайоалелар Умат-Гире сесаг.

— Тlаккха вай хIъьта да? Хьа да-тIай хьона? ХIай? Хьо ъьа-м вай. Валаре ер ишта а хургда-цар.

— Хьай кхаъка бита а бите, хьажжIаш Iоаххха Iа.

— Кхаъка лаьра ва хьо а хьа цIагIа мел вар а. Ахъарех тIишш хозволна хьо цу тIерачеч — Цкъа кочаа цъьа кисен тIаккха вожи Iодоасалар цо.

— Хьайда кисаш! — аьнар Тимарсолтас — Уъжжал хьажжIаш бус-бус чуккухьеъь турлле-нойй кIа хIама мича юсаргIа, — йоахар Тимарсолтас.

— Оаха ца хьой юсаргIий? Юсаргьъш ъьо тIахьувзе-м. КIа дисарий?

— Йоале, йоалле, хьай мазра агитагин я Iа ер.

— Агитаци а лаьра на хьо! — Тимарсолтана пIелг тIа а тъежка, дIалелар сесаг. — Доалле хIинъ,— аьнар цо ший новжьостаъжка.

— Дала кхел йойла цун.

Уж баькар, дар мотта кердда бI-раш тIаунар.

— Шозшка хьажжIаш йолчо дIа Iойлесаш, — аьнар новжьа юстара пIелг дIаIоккхар Моалс. Цкъаболча кхалнаха йIалла йист да хулаш дIатIа а баха шозшка йолаш. Цхьабараша хулъьале а йора, барт а хьоккар. Шозшкъ гуча а кхайла а йIалла йоацара-ша юха а сайле, хоаттар:

— Ца яьхьа фу де деш?

— Яй аьчча тешаргдий шо? Е дув йиа бена?

Цхьан кхочачо новжьа юха а сеца, ший бе хьала хьажжIа, цигахь наха Iойоассечаъьа дIа-кхоссо.

— Хьахь, Тимарсолта, ер а я хьонаI

Цигга бахьна хьатIайаттар Точ-тен Хьани.

— Хьай-м яц шозша цIьа бур-тинг, — аьнар Тонтас. — Тхогъ-м кIа да, кIыка дъьлесна. ХьажжIаш а лургьъ. Са кIыки мазча хоай ъьоаш? Гарантироъ, кIыкъа-нер за шозша. Из вешаре-м готен макъен дIа мича гIоррIар шуъ. Шо шиитта говрашъ-бIагарашш хIинйаш дIаIоккхар иштта шозша? Дагаи. Тхо ша яьнна а' дагаи. Бакъда, оаш хIи-м бац тхо...

Иштта йоахар Тонтас шийна юкъе Аттача Моалега, ше оазар Тимарсолтана а дIаюзагIдолчи чIоаттIа а оалаш. Хади сагага йист а ца хулаш, хьажжIаш Iойоассечаъ дIагIар. Ши сесаг яр цига кIа, Тимарсолтага дуъьи.

— Тхона хозахет иштта хьона е хьажжIий хоана а йIаш цIаьъь? Кхы тхоай оамил баларе хьоргьъаца хьона.

— Хьога мо кIай хьоар даларе я хьоргьъар.

— Хоб хьона дийг?

— Хов хьо хаъа. Деце мича ъьхьад Iа уъх аьъхий чу мел йIаш кIа?

— Цкъаъа ваха велавелар Тимарсолта.

— Ой из сагI Аа сайна чудихьаа мотт хьона из? Iавала хьажжIаеча кIа. — Шозша хьажжIаш лургьъ, чуъйца яьча. Хlанз-м мара оаш болх цо бойкъъ уж-ч уа оцаи ара а юсарга.

Цкъа гор хьажка тIавера хьъ-го Юсап. Ноха лоха Юсап оалар цох. Цхьабараша Лурбаех а оалар.

— Гой хьона? — аьлар Тимар-соатас, хьажжIаша шолапкъж Iотlа а хьекха. Мел я. Хlара сар-сарахь уъязаа хилалаъь хьо а Моалн а.

— Пиъдадатели кхаюй а лора-елаш,—аьлар шин сесагах цкъаъе-ле.

Ши сесаг йолаелар. Хале ший тIехьаIIаца йоалаш мишкат хьа-йоаржайир. Мисссеи хьажжIа. Iосжар цун юкъера.

— Аъъъ. Хали!—яхаш Тимар-соатага, — хьо йоахазарьъ-ох-на. Йолле, йолле. Хьаъта хьай хьажжIаш.

Хади цкъа во бIарахьежар цуна, Моалга а кхоа кисара цъьа хьажжIа хьалъьаьккхар цо.

— Ер а йисай ухъаза-м — Тимарсолтана. тIабоалеар из-хьажжIа да а хьунъкъъ, ер а я хьонаI

Тимарсолта говр дIа а хьувзи дIагIахьа вуллар, Хади цунна тIехьаъгар.

— Шаъца, дIа хIана ух хьо? — йоахар цо. — Хьо ма вай наха ер кхоал Iомадаьр. Ер колхозIий Iохьлчча уъх яхьаьъь цера да хIина хIанз ма дий ер. Хьо от-таъца мича хIинад ер.

«СЕРДАЛО»
3 сагI. 2 май, 1973 ш.

МАШАРА, КЪАХЬЕГАМА ЦІЕЙ

Шерра шера ІалаьмаТе дар-ойдеНа болаш дезду дунен дерригча мехкашкарча пролетареша дуйнен империализмана дуьхьарча, машара, демократена, социализмана тІехьарча кьовсама хаьттаьхьа юкъерча доттагІаьга къхьегамхой цІей. Кьаьстта гІоза, кьаьстта безаме чакхдоаш. Маш цІей вай мехка ерригача минингашка. Вай, дуьнен тІа эгІара хьалхарча социалистически мехка, хьалхайначу сага хьегаре айхьа дуьзаделла да БІАЬСТИ, КЪАХЬЕГАМ, МАШАР яха кхо дош.

Іалам сомалоаза, дийнду шерара хоазгІа йоаза хи — БІАЬСТИ!

Саг хьахьлара, хІаьта нрасе из вахара духь — КЪАХЬЕГАМ!

Вlаьсти шиЙ къьхьегама кхы а хозьяра, адамленна нрасе вахар хьакъоллара толамаш соадозаллу къаьхьегара хиланза дарддоаш хьал—МАШАР!

Цудухьа да вайне уж кхо дош хьамсара. Цудухьа вшитта хьамсара долаш дезду вай 1973 шерара ше хьахьлча денз ухх шера деэткъен кхоалгІа дунен халкъаша дезду цІей!

Ишшта хоаз, сийрда, гІоза цІей докхха маІан долаш да советски нахь. Кюаргача мІаьне да из най Нохч - ГІалгІайчоь къьхьегамхошта. Ишттача цІейна Іалаьмате докхлчеча, сий долчи къьхьегама соврІатташа накъаьхар шиЙ тайпара хоза традиши а хинна дІаэттад советски нахьа вахаре.

Промышленни предприятешка, колхозашкеи совхозашкеи. Іилмаи учреждеНешка, дешара заведеНешка — массанахьа а мел дешдола хІама, партс XXIV съезло вайна къьхьегама оттаьаьа дешхар- раш кхоачандара тІадерзадь да.

...Шіеча 1 Мая цІейна хоза кийчьена я Нохч - ГІалгІайче, шиЙ дерригача гІулакхашца, дувхарца. Дла мел хьежача — партс XXIV съезда решеНеш кхоачашъ- яра, машара, доттагІаьга тІахьеЬаш дола дозу лоаучгаш, транспаранташ, цІе байракаш.

Къьаьстта хоза я вай республика етолнца Владимир Ильич Ленина цІерагІа майда.

Іуйрайна итт сахьат доал. Майда тІа вІашагІ мел кхийтача нахьа деган гІоздолхаш ек фанфара- раш. Микрофона хьалхаька ва КПСС Нохч - ГІалгІай обкома хьалхара секретарь пов. С. С. Ап- раткин.

КПСС Нохч - ГІалгІай обкома, Нохч-ГІалгІай АССР Лахчьеларча Совета Президиумца, Министрий Совета, партс Грозненски горкомеи къьхьегамхой депутатий Грозненски горисполкомеи цІерагІа дакьъалдуьш юо 1 Мая цІей.

Массера а санна деган айдена долаш, аргІанарча пятилетка хоа- дамбеш долчи шера дезд вай таханара цІей — 1 Май, ьлар ораторо. Берригача совотски нахьа кІинча. Нохч - ГІалгІайчеч къьхьегамхоша дикагІа толамашца дезду ГІулакхаша. Тахана демонстраци — советски нах Коммунистически партена, Советски правительствана гонахьа айаха кхотабена хиларах дола цІьаьх- кха а тешал.

...Ленина цІерагІа майда. Цу тІа йоал республика хьалха латтача предприятей байракаш яхьаш йоаГІа колоина. Байракашца кхы а сирдайоаш майда.

Байракаш кхьаш боагІарий колоннана тІехьаь майда тІа боал республика физкультурини- каш. БІубенна гІа боаХаш, бай- ракхаш йуьра аЬЬь боагІа Ленина орден лелаеча «Динамо», «Спарта» обществаш, «Трудовые ре- зервы», «Буревестник», «Труд», «Локомотив» яхача спортивни об- ществаш спортсменаш.

Цьхаца - цьхаца йоллаш майда тІа йоал «Машар, къьхьегам, май» яха, кхиЙола хоза кийчьа транспаранташ яьхьаш боагІа рес- публика профтехобразоване упр- равлене кулгалхой хьалха а бо- лаш йоагІача училищаш колон- наш. Трибуна моаршал хоатт:

— Сийле хийла турпалха къь- хьегамхой класса сийдоача тІе- хьенна!

Вlашtта хоозза екаю майда:

— Ура! Ура! Ура!

Колоннана кюе я № 5 йоле училище. Пхийте а союзни ре- публикий къьаьхьа, гербаш. Трибуна тІара декача моаршала жоп луш дешархоша буача дувца дешаца екаю майда:

— Оаха дуй бу, турпалха къь- хьегамхой доаца сийдола тІехье тхоаш хургхилорах!

Дукха да пионераштен дешар- хоштен карагІдаьнна дика гІулак- хаш. Этгара кертера дешаро- хой декхар — дика дешала. Цу декхара шоаш мутІаьх хилар хь- хьокхара, кхоана студентий, болх- лой класса боккхийча дезадех кІоаргача знаменаша шоаш дІа- уьргхилара дола тешал да берий бе йоахка «ухаш».

— Сийде хийла кхуьш боагІача тІехьенна! — хьахоз трибуна тІа- ра.

Цечя байракхашца В. И. Лени- на цІерагІа майда ега трибуна хьалхашка гІолла тІехбоал Грозненча районаца